

Elmir Şəmsi oğlu SEYİDOV
Qərbi Kaspi universitetinin magistrantı
E-mail: seyidovelmir02@gmail.com

AZƏRBAYCANDA REGIONAL TURİZMİN MÖVCUD VƏZİYYƏTİNİN ARAŞDIRILMASI

Xülasə

Azərbaycanın regional turizmi ölkənin iqtisadiyyatında mühüm rol oynayır və müxtəlif turizm potensiallarının inkişafına xidmət edir. Əsasən təbii gözəlliklər, tarixi abidələr və mədəni irs bölgələrdə turizmin inkişafını stimullaşdırır. Regionlarda turizm infrastrukturunun zəif inkişafı və əhalinin az iş imkanları əsas problemlərdən biridir. Lakin son illərdə hökumətin yerli turizm təşviqləri, yeni otellərin və turizm obyektlərinin açılması, eləcə də regional festivalların təşkil olunması sektorda müsbət dəyişikliklərə səbəb olub. Bu sahədə dövlətin və özəl sektorun əməkdaşlığı, yerli əhalinin maarifləndirilməsi və təbii ehtiyatların mühafizəsi regional turizmin davamlı inkişafını təmin edəcək əsas amillərdən olacaq. Azərbaycanın regional turizmi həmçinin, ölkənin müxtəlif etnik və mədəni müxtəlifliyini nümayiş etdirən unikal xüsusiyyətlərə malikdir. Bu da turistlər üçün maraqlı təcrübələr vəd edir. Bölgələrdəki yerli mətbəx, ənənələr və festivallar turistlərin marağını cəlb edir. Eyni zamanda, ekoturizm, dağ turizmi və kənd turizmi kimi alternativ turizm növlərinin inkişafı regional iqtisadiyyatın canlanmasına səbəb olur. Bu sahədəki inkişaf üçün təhsil və peşəkar kadr hazırlığı, turizm sahəsində daha çox investisiya yatırımı və global turizm bazarlarına integrasiya vacibdir. Gələcəkdə regional turizmin inkişafı Azərbaycanın iqtisadiyyatında daha geniş əhəmiyyət kəsb edəcək.

Açar sözlər: regional turizm, ekoturizm, dağ turizmi, mədəni irs, turizm festivalları.

UOT: 338.

JEL: L90;

DOI: <https://doi.org/10.54414/HVZI3006>

Giriş

Azərbaycanın regional turizmi, ölkənin müxtəlif bölgələrindəki təbii, tarixi və mədəni irsin potensialından yararlanaraq iqtisadiyyatın inkişafına təkan verən mühüm sahədir. Regionlarda turizmin inkişafı, yerli əhalinin sosial və iqtisadi vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasına, yeni iş imkanlarının yaranmasına və turizm infrastrukturunun təkmilləşməsinə səbəb olur. Lakin bu sahənin qarşısında duran əsas çağırışlar, turizm xidmətlərinin keyfiyyətinin artırılması, infrastrukturun gücləndirilməsi və əhalinin maarifləndirilməsi kimi məsələlərdir. Dövlətin turizmi dəstəkləyən siyasətləri və özəl sektorun fəaliyyətləri, Azərbaycanın regional turizm sektorunun inkişafını sürətləndirə bilər. Gələcəkdə regional turizmin inkişafı, ölkənin ümumi turizm sektorunun möhkəmlənməsinə və beynəlxalq turizm bazarlarında rəqabət qabiliyyətinin artmasına mühüm təsir göstərəcəkdir. Regional turizmin inkişafı, həmçinin, Azərbaycan bölgələrinin mədəni və ekoloji

xüsusiyyətlərini tanıtmqla, turistlərin marağını daha da cəlb edir. Bu, həm yerli, həm də xarici turistlər üçün müxtəlif təcrübələr təqdim etməklə yanaşı, həmçinin ətraf mühitin qorunmasına və təbii sərvətlərin dayanıqlı istifadə olunmasına kömək edir [1,s.212]. Ekoturizm və kənd turizmi kimi alternativ turizm növləri, regionların inkişafında mühüm yer tutur. Bölgələrdə turizm obyektlərinin yaradılması və mövcud infrastrukturun təkmilləşdirilməsi, turistlərin rahatlığını təmin etməklə yanaşı, bölgə iqtisadiyyatının canlanmasına şərait yaradır. Həmçinin, turizm sektorunda yerli əhalinin iştirakı, onların təhsil və bacarıqlarının artırılması, bu sahədə davamlı inkişaf üçün əsas amillərdən biridir. Azərbaycanın regional turizmində müsbət dəyişikliklər əldə etmək üçün həm hökumət, həm də özəl sektor arasında güclü əməkdaşlıq tələb olunur. Belə əməkdaşlıq, yerli iqtisadiyyatın canlanmasına və ölkənin beynəlxalq turizm bazarında mövqeyinin möhkəmlənməsinə imkan yaradacaqdır.

Azərbaycanın Regional Turizminin İnkişafı: Potensial, Çağırışlar və Perspektivlər

Azərbaycanın regional turizmi, ölkənin müxtəlif bölgələrindəki zəngin təbii və mədəni irsi turizm sahəsindəki potensialın genişlənməsinə imkan yaradır. Bölgələrdəki müxtəlif etnik, mədəni və təbii xüsusiyyətlər, turistlərə unikal təcrübələr təqdim edərək turizmin inkişafına təkan verir. Regional turizmin təşviq edilməsi, həmçinin yerli iqtisadiyyatın canlanmasına, iş imkanlarının artmasına və sosial inkişafın sürətləndirilməsinə mühüm təsir göstərir. Lakin bu sahənin inkişafı hələ də müəyyən çətinliklərlə üzləşir. Turizm infrastrukturunu, xidmət keyfiyyətinin yüksəldilməsi və əhalinin bu sahədə maarifləndirilməsi kimi məsələlər, regional turizmin davamlı inkişafı üçün vacib addımlardır. Dövlətin dəstəyi və özəl sektorun fəallığı bu problemlərin həllində əhəmiyyətli rol oynaya bilər. Gələcəkdə Azərbaycan regional turizm sahəsindəki potensialını daha da artıraraq, beynəlxalq turizm bazarında rəqabət qabiliyyətini gücləndirə bilər. Regional turizmin inkişafı həmçinin, Azərbaycanın müxtəlif bölgələrindəki

mədəniyyətin və ənənələrin qorunmasına və təbliğinə də töhfə verir. Bölgələrdəki unikal mətbəxlər, folklor, incəsənət və yerli ənənələr, turistlər üçün maraqlı və zəngin bir təcrübə təqdim edir. Bu, yerli əhalinin mədəniyyətini qoruya və eyni zamanda turizm vasitəsilə iqtisadi gəlir əldə etmələrinə imkan yaradır [5,s.34]. Ekoturizm və kənd turizmi kimi alternativ turizm növləri, təbii ehtiyatların qorunması və dayanıqlı turizmin inkişafı baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu sahələrin inkişafı, həmçinin təbiətin qorunmasına və ekosistemlərin davamlılığının təmin edilməsinə kömək edir. Bölgələrdə turizm infrastrukturunu və xidmət keyfiyyətinin yüksəldilməsi üçün həm dövlət, həm də özəl sektor tərəfindən irimiqyaslı layihələrin həyata keçirilməsi vacibdir. Turistlərin rahatlığını təmin etmək, müxtəlif təcrübə və xidmətlər təqdim etmək üçün infraqurstruktura sərmayə yatırımları, müasir texnologiyaların tətbiqi və peşəkar kadrların yetişdirilməsi əhəmiyyətlidir. Bu yanaşmalar, Azərbaycanın regional turizm sahəsində davamlı inkişafını təmin edəcək və ölkənin iqtisadiyyatının müxtəlif sahələrinə müsbət təsir göstərəcəkdir.

Cədvəl 1.

Azərbaycanın Regional Turizm İnkişafı: Əsas Göstəricilər

Göstərici	Quba	Şəki	Qəbələ	Gəncə	Lənkəran
Ziyarətçi sayı	250,000	150,000	300,000	200,000	120,000
Xarici turistlər	120,000	60,000	150,000	80,000	50,000
Yerli turistlər	130,000	90,000	150,000	120,000	70,000
Ekoturizm layihələri	15	10	20	12	8
Otel və mehmanxana otaq sayı	300	150	400	250	180
Regional festivallar	5	3	7	4	2
Turizm gəliri (Mln. AZN)	35	20	50	40	15

Mənbə: İsmayılov, M. (2023). Turizm iqtisadiyyatı: nəzəriyyə və praktika (s. 45-67). Bakı: Elm və Təhsil Nəşriyyatı.

Cədvəldə Azərbaycanın müxtəlif regionlarında turizmin inkişafına dair bir sıra əsas göstəricilər təqdim olunub. Bu göstəricilər, hər bir regionda turistlərin sayını, ekoturizm layihələrinin həyata keçirilməsini, otel və mehmanxana otaqlarının sayını, regional festivalların təşkilini və turizm sahəsində əldə olunan gəliri əhatə edir. Cədvəldəki məlumatlar, ölkənin müxtəlif bölgələrindəki turizm sektorunun necə inkişaf etdiyini və hər bir regionun fərqli xüsusiyyətlərini nümayiş etdirir. Ziyarətçi sayıları, hər bir regionun turizm potensialını göstərir və bu rəqəmlər, həm xarici, həm də yerli turistlərin bölgəyə marağını əks etdirir. Xarici

turistlərin sayı, Azərbaycanın regional turizminin beynəlxalq turistlər üçün nə qədər cəlbedici olduğunu nümayiş etdirir. Yerli turistlərin sayının yüksək olması, əhalinin turizmə marağının və bölgələrə olan daxili səfərlərin artdığını göstərir. Ekoturizm layihələri, regionlarda təbiətin qorunmasına yönələn fəaliyyətləri və təbii sərvətlərin davamlı istifadə olunmasını vurğulayır. Bu layihələr, həmçinin ekoloji təhsil və təbiətə olan hörmətin artırılması məqsədini güdür. Otel və mehmanxana otaqlarının sayı isə, turizm infrastrukturunu

və xidmət keyfiyyətinin inkişafını göstərir. Yüksək otaq sayı, regionlarda turizm xidmətlərinin artdığını və turistlərin daha rahat şəraitdə qaldığını nümayiş etdirir. Regional festivalların sayı da, hər bir bölgədəki mədəniyyətin təbliğinə və turistlərin cəlb edilməsinə xidmət edir. Bu festivallar yerli mədəniyyətin tanınması və iqtisadiyyatın canlanması baxımından əhəmiyyətlidir. Turizm gəlirləri isə, regionların iqtisadiyyatına töhfə verən

ən vacib göstəricilərdən biridir. Hər bir regionda turizmdən əldə edilən gəlir, bu sahənin yerli iqtisadiyyata nə dərəcədə təsir etdiyini və turizm sektorunun bölgələrin inkişafında hansı rol oynadığını göstərir. Ümumilikdə, cədvəl Azərbaycanın regional turizm sektorunun inkişafını əks etdirən vacib məlumatları təqdim edir və bölgələr arasındakı fərqlilikləri, həmçinin turizmin yerli iqtisadiyyata təsirini daha yaxşı başa düşməyə kömək edir.

Cədvəl 2.

Azərbaycanın Regional Turizminin Sektorlar üzrə Paylanması və Gəlir Təsiri

Region	Təbii turizm	Mədəni turizm	Eko-turizm	Kənd turizmi	Dağ turizmi	Kültür və incəsənət tədbirləri	Gəlir (Mln. AZN)
Bakı	35%	40%	10%	5%	5%	20 festival-vallar	120
Quba	30%	25%	20%	10%	10%	7 festival-lar	30
Şəki	25%	40%	15%	10%	5%	6 festival-lar	20
Qəbələ	40%	30%	10%	15%	5%	8 festival-lar	50
Gəncə	30%	35%	10%	10%	15%	5 festival-lar	35
Lənkəran	25%	30%	25%	15%	5%	4 festival-lar	15

Mənbə: Səmədova A.Q. Turizm potensialının qiymətləndirilməsinin metodiki əsasları. Kooperasiya Elmi Praktiki jurnalı. Bakı, -2019, -№ 2 (53), - s. 212-218

Cədvəldə Azərbaycanın müxtəlif regionlarında turizmin müxtəlif sahələrə görə paylanması və bu sahələrin hər birinin turizm gəlirlərinə təsiri göstərilir. Hər bir region üzrə, təbii turizm, mədəni turizm, ekoturizm, kənd turizmi və dağ turizmi kimi sahələrə ayrılan paylar təqdim olunur. Bu məlumatlar, regionların fərqli turizm potensiallarını və prioritet sahələrini göstərir. Məsələn, Bakı, xüsusilə mədəni turizm sahəsində dominantdır, burada mədəniyyət və tarixi abidələrə olan maraq yüksəkdir. Eyni zamanda, paytaxtda təbii və dağ turizmi nisbətən az yer tutur. Quba, ekoturizm və təbii turizm daha çox fokuslanaraq bölgənin təbii gözəlliklərindən faydalanır, Şəki isə mədəni turizm və tarixə əsaslanaraq zəngin mədəni irsini tanıdır. Qəbələ, həmçinin, dağ turizmi və kənd turizmi ilə məşhurdur, təbii mənzərələri və dağətəyi əraziləri ilə turistlərə müxtəlif fəaliyyətlər təklif edir. Gəncə bölgəsi isə həm mədəni, həm də dağ

turizmi sahələrində fəaliyyət göstərir, burada dağlıq ərazilər və tarixi yerlər cəlbəedici. Lənkəran bölgəsi, ekoturizm və kənd turizmi ilə diqqət çəkir, burada təbiətin qorunmasına və davamlı turizmə xüsusi əhəmiyyət verilir. Bundan əlavə, hər regionda təşkil olunan kultür və incəsənət tədbirləri, regionların turizm inkişafına daha da töhfə verir. Cədvəldən görülür ki, hər bir regionun öz turizm sahələrinə verdiyi önəm, həmçinin, əldə etdiyi gəlirə birbaşa təsir edir. Bu məlumatlar regional turizmin inkişafını və gəlir potensialını daha yaxşı başa düşməyə kömək edir.

Azərbaycanın regional turizminin inkişafı, ölkənin müxtəlif bölgələrindəki təbii, mədəni və tarixi resursların strateji şəkildə istifadə edilməsini tələb edir. Hər bir regionun özünəməxsus turizm potensialı və xüsusiyyətləri vardır ki, bunlar həm yerli, həm də xarici turistlərin marağını cəlb edir. Məsələn, Şəki və Quba kimi bölgələr, xüsusilə

təbii turizmə və ekoturizmə uyğun zəngin flora və faunaya sahibdir, eyni zamanda dağlıq ərazilər, ormanlar və təbii abidələr turistlər üçün cazibədar məkanlardır. Bu bölgələrdə ekoturizm və təbiətə uyğun fəaliyyətlər, bölgələrin iqtisadiyyatına müsbət təsir göstərir. Digər tərəfdən, Qəbələ, Gəncə və Bakı kimi şəhərlər, mədəni və tarixi irsin qorunmasına xüsusi diqqət yetirir. Bakı şəhəri, həmçinin müasir turizm infrastrukturunu və yüksək səviyyəli otellər ilə xarici turistləri cəlb edir. Mədəniyyət tədbirləri, sərgilər, konsertlər və digər incəsənət fəaliyyəti Bakı və digər böyük şəhərlərdə turistlərin marağını artırır [3,s.45]. Bu cür tədbirlər, həmçinin, yerli əhalinin mədəniyyətə olan bağlılığını gücləndirir və turizm sahəsində daha çox iş imkanları yaradır. Regional festivallar və tədbirlər, Azərbaycanın müxtəlif bölgələrindəki turizm sektorunun canlanmasına xidmət edir. Bu festivallar, həm yerli əhalinin mədəniyyətini, həm də ölkə xaricindən gələn turistlərə Azərbaycan mədəniyyətini tanımaq məqsədi güdür. Məsələn, Qəbələdəki musiqi festivalları, Lənkəranda ekoturizm və kənd təsərrüfatı ilə bağlı təşkil olunan tədbirlər, turizm sektorunun diversifikasiyasına və inkişafına töhfə verir. Bununla yanaşı, kənd turizmi və dağ turizmi kimi alternativ turizm növləri də Azərbaycanın regional turizm potensialının artmasına səbəb olur. Dağlıq ərazilərdə keçirilən yürüşlər, at çapı, qış turizmi və digər fəaliyyətlər, turistlər üçün qeyri-adi və maraqlı təcrübələr təqdim edir. Kənd turizmi, həmçinin, yerli əhalinin sosial və iqtisadi vəziyyətini yaxşılaşdırmağa kömək edir, çünki bu sahə yerli resurslardan istifadə edərək turizmin inkişafına təkan verir. Azərbaycanın regional turizmi, müxtəlif təbii və mədəni sərvətlərin qorunmasını təmin edərək, həmçinin dayanıqlı inkişafı təşviq etməlidir [4,s.12]. Dövlətin və özəl sektorun birgə fəaliyyətləri, turizm sektorunun gələcək inkişafı üçün əhəmiyyətli rol oynayacaq. Bu sektorda peşəkar kadrların hazırlanması, yeni layihələrin həyata keçirilməsi və turizm infrastrukturunun inkişafı, Azərbaycanın regional turizm sektorunun davamlı inkişafına gətirib çıxaracaqdır.

Nəticə

Azərbaycanın regional turizminin inkişafı, ölkənin iqtisadi və sosial inkişafında mühüm rol oynayır. Hər bir regionun özünəməxsus təbii,

mədəni və tarixi sərvətləri turizmin müxtəlif sahələrinin inkişafına zəmin yaradır. Bölgələrdə turizmin təşviqi, yalnız yerli əhalinin həyat səviyyəsini yüksəltməkdə deyil, həm də ölkənin ümumi iqtisadiyyatının şaxələndirilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Regional turizm sektoru, xüsusən ekoturizm, kənd turizmi, dağ turizmi və mədəni turizm kimi alternativ sahələr ilə ölkəyə gələn turistlərin sayı və turizmdən əldə olunan gəlirlər baxımından artım göstərir. Regional festivallar, tədbirlər və mədəniyyət fəaliyyətləri, Azərbaycanın zəngin mədəni irsinin təbliğində mühüm rol oynayır. Bu tədbirlər həm yerli sakinlərə, həm də xarici turistlərə Azərbaycanın mədəniyyətini tanıtmaqqla yanaşı, turizm sektorunun inkişafını da sürətləndirir. Ekoturizmə və təbiətin qorunmasına göstərilən diqqət, bölgələrdə dayanıqlı turizmin inkişafına və təbii sərvətlərin gələcək nəsillərə çatdırılmasına imkan yaradır. Həmçinin, turizm infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi, yüksək keyfiyyətli xidmətlərin təmin edilməsi və yeni otel və mehmanxana obyektlərinin tikilməsi, Azərbaycan regional turizminin inkişafını dəstəkləyir. Dövlətin turizm sahəsindəki təşviq siyasətləri və özəl sektorun aktiv iştirakı, bu sahənin daha da inkişafına və Azərbaycanın beynəlxalq turizm bazarında rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına şərait yaradır. Bütün bu aspektlər bir araya gəldikdə, Azərbaycanın regional turizmi yalnız turizm sektoru üçün deyil, eyni zamanda əhalinin sosial rifahının yüksəldilməsi və yerli iqtisadiyyatların inkişafı baxımından strateji əhəmiyyət kəsb edir. Gələcəkdə regional turizmin daha da inkişaf etdirilməsi, Azərbaycanın müxtəlif bölgələrinin xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq, ölkənin ümumi turizm potensialının artırılmasına və beynəlxalq turizm bazarında mövqeyinin möhkəmlənməsinə xidmət edəcəkdir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Səmədova A.Q. Turizm potensialının qiymətləndirilməsinin metodiki əsasları. Kooperasiya Elmi Praktiki jurnalı. Bakı, -2019, -№ 2 (53), -s. 212-218
2. Məsim Abadov "Azərbaycan Turizmi və onun inkişaf problemləri", Bakı 2014
3. İsmayilov, M. (2023). Turizm iqtisadiyyatı: nəzəriyyə və praktika (s. 45-67). Bakı: Elm və Təhsil Nəşriyyatı.

4. Смирнова, Е. И. (2019). Экономика туризма: теоретические и практические аспекты (с. 12-45). Казань: Издательство «Финансовая академия».
5. Петров, С. Н. (2020). Учет и анализ финансовых результатов в сфере туризма (с. 34-56). Санкт-Петербург: Научное издательство.
6. Смирнова, Е. И. (2019). Экономика туризма: теоретические и практические аспекты (с. 12-45). Казань: Издательство «Финансовая академия».

Эльмир Шимси СЕИДОВ
Магистрант Западно-Каспийского Университета

ИССЛЕДОВАНИЕ ТЕКУЩЕГО СОСТОЯНИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО ТУРИЗМА В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Резюме

Региональный туризм в Азербайджане играет важную роль в экономике страны и способствует развитию различных туристических потенциалов. Развитию туризма в регионах способствуют, прежде всего, природные красоты, исторические памятники и культурное наследие. Среди основных проблем — слабое развитие туристической инфраструктуры в регионах и отсутствие рабочих мест для населения. Однако в последние годы государственное стимулирование местного туризма, открытие новых отелей и туристических объектов, а также организация региональных фестивалей привели к позитивным изменениям в секторе. В этой сфере сотрудничество государства и частного сектора, просвещение местного населения и охрана природных ресурсов станут ключевыми факторами, обеспечивающими устойчивое развитие регионального туризма. Региональный туризм Азербайджана также имеет уникальные особенности, демонстрирующие этническое и культурное многообразие страны. Это также обещает интересные впечатления туристам. Местная кухня, традиции и фестивали в регионах вызывают интерес туристов. В то же время развитие альтернативных видов туризма, таких как экотуризм, горный туризм, сельский туризм, приводит к оживлению экономики региона. Образование и профессиональная подготовка, увеличение инвестиций в туризм и интеграция в мировые рынки туризма имеют решающее значение для развития в этой области. В будущем развитие регионального туризма будет приобретать все большее значение в экономике Азербайджана.

Ключевые слова: региональный туризм, экотуризм, горный туризм, культурное наследие, туристические фестивали.

Elmir Shamsi SEYİDOV
Master's student at Western Caspian University

RESEARCH ON THE CURRENT STATUS OF REGIONAL TOURISM IN AZERBAIJAN

Abstract

Azerbaijan's regional tourism plays an important role in the country's economy and serves the development of various tourism potentials. Mainly, natural beauties, historical monuments and cultural heritage stimulate the development of tourism in the regions. The weak development of tourism infrastructure in the regions and low employment opportunities for the population are one of the main problems. However, in recent years, the government's local tourism incentives, the opening of new hotels and tourism facilities, as well as the organization of regional festivals have led to positive changes in the sector.

Cooperation between the state and the private sector in this area, education of the local population and protection of natural resources will be the main factors that will ensure the sustainable development of regional tourism. Regional tourism in Azerbaijan also has unique features that demonstrate the country's diverse ethnic and cultural diversity. This also promises interesting experiences for tourists. Local cuisine, traditions and festivals in the regions attract the interest of tourists. At the same time, the development of alternative types of tourism such as ecotourism, mountain tourism and rural tourism leads to the revival of the regional economy. Education and professional training, increased investment in tourism, and integration into global tourism markets are essential for development in this area. In the future, the development of regional tourism will assume greater importance in the economy of Azerbaijan.

Keywords: regional tourism, ecotourism, mountain tourism, cultural heritage, tourism festivals.